

3. Кирилина А. В. Гендерные аспекты языка и коммуникации : автореф. дис. – М., 2000. – 20 с.
4. Крейндлин Г. Е. Мужчины и женщины в невербальной коммуникации. – Москва, 2005. – 254 с.
5. Крючкова Т. Б. К вопросу о дифференциации языка по полу говорящего // Восточное языкознание. – М. : Наука, 1976. – С. 150-157.
6. Сепир 1993 – Сепир Э. Мужской и женский варианты речи в языке яна // Сепир Э. ; Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М., 1993. – С. 455-461.
7. Haas M. 'Male and female spoken language differences: Stereotypes and evidence'. Psychological Bulletin 1979. – 302 с.
8. Labov W. Variation in Language // Carrol E. Reed (Ed.). The Learning of Language. National Council of Teachers of English. N. Y., 1971. – С. 63-72.
9. Lakoff R. 'Language and woman's place'. Language in Society 2, 1973. – 364 с.
10. Tannen D. You just don't understand. Women and men in conversation. – N. Y., 1990. – 238 с.

Карпенко О. В. Особливості мовленнєвої поведінки представників двох гендерних груп.

У статті розглянуто та охарактеризовано найістотніші мовленнєві особливості представників двох статей, досліджено їх основні характеристики, виявлено чинники, які визначають розрізнення мовленнєвої поведінки чоловіків та жінок.

Ключові слова: *стать, мова, мовленнєва поведінка, гендерні дослідження, соціальні ролі, особливості чоловічого і жіночого мовлення.*

Karpenko O. V. Some peculiarities of verbal behavior of representatives of two gender groups.

In this article some features of male and female speech are described, its main characteristics and factors affecting the differences of men's and women's verbal behavior are defined.

Keywords: *sex, language, verbal behavior, gender research, social roles, features of male and female speech*

Катернюк В. В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ВІДОНІМНІ ОДНОКОМПОНЕНТНІ ПРІЗВИСЬКА В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Стаття представляє результати дослідження відонімних однокомпонентних прізвиськ в англійській, німецькій та українській мовах. Автор пропонує власну класифікацію таких неофіційних антропонімів з огляду на процеси трансонімізації та трансформації під час переходу онімів з одного розряду в інший.

Ключові слова: *неофіційний антропонім, прізвисько, трансонімізація.*

Необхідність багатоаспектного вивчення ономастичної спадщини, яка становить невід'ємний атрибут лексичної системи кожної національної мови, обґрунтована тим, що онімна лексика акумулює матеріальний, культурний, історичний досвід суспільного середовища, в якому вона зароджується і функціонує [1]. У зв'язку з цим великого значення набуває наукове осмислення особливостей ономастикону генетично-споріднених мов, таких як англійська, німецька та українська мови.

На сучасному етапі розвитку ономастики неофіційні антропоніми як лінгвістичне явище досліджуються з точки зору їхньої прагматичної цінності І. В. Ляшенком (етнічні прізвиська), Т. Т. Денисовою, Н. В. Дранніковою (локально-групові прізвиська); семантичної структури – М. В. Тимінським (російські прізвиська),

В. М. Кам'янцем (частина дослідження німецької антропонімії), Ж. Д. Маюровою (прізвиська у бурят); когнітивних характеристик – Н. М. Федотовою (прізвиська Луганщини), Л. В. Гнаповською (частина дослідження англійської антропонімії).

Наукові результати вищенаведених досліджень виявляють і пояснюють різні процеси та характеристики антропонімів, однак, до цього часу існують прогалини в дослідженнях, що стосуються неофіційних номінацій в типологічному аспекті з точки зору опису моделей їх утворення.

Актуальність нашого дослідження визначається помітним браком комплексних розробок, присвячених порівнянню неофіційних антропонімів у неблизько споріднених мовах в аспекті структурних моделей.

Метою нашого дослідження є зіставна характеристика однокомпонентних трансонімізованих неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

Отже, предметом дослідження є таке лінгвістичне явище як перехід онімів одного розряду в інший в процесі утворення прізвиस्क в англійській, німецькій та українській мовах.

Об'єктом дослідження є неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах.

Матеріалом дослідження стали матеріали нормативних, діалектних, регіональних словників української, англійської та німецької мов тощо.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше комплексно втілено намір виявити особливості утворення неофіційних антропонімів за допомогою трансонімізації.

Отже, завданням нашого дослідження є з'ясувати словотвірні моделі прізвиस्क в процесі переходу різних онімів в розряд неофіційних антропонімів.

Трансонімізація як явище мови й засіб утворення неофіційних антропонімів належить до лексико-семантичного типу словотвору [2; 4]. Слідом за Н. В. Подольською [7], ми розглядаємо перехід онімів із одного розряду в інший як характерне для ономастичної лексики синхронічне явище, яке яскраво проявляє себе серед відібраного англійського, німецького та українського матеріалу (наприклад, українські прізвиська: *Бакс-Банні* – ім'я кролика, героя американського мультиплікаційного фільму, *Буш* – прізвище американського президента, дане особі за схожість з останнім, *Лінокіо* – ім'я казкового героя, англійські прізвиська: *Elvis* – ім'я культового співака Елвіса Преслі стало прізвищем американського Президента Біла Клінтона, *King George* – ім'я історичної постаті перейшло в розряд неофіційних антропонімів Джорджа Буша, ще одного американського Президента, німецькі прізвиська: *Alf* – ім'я головного героя американського комедійного серіалу про прибульця, *Sherlock* – ім'я літературного героя та ін.).

За Є. С. Отіним [6], трансонімізація буває абсолютною або безафіксною, лексико-семантичною і змішаною, із застосуванням афіксів. Виходячи із матеріалу дослідження та способів його утворення, ми пропонуємо власну класифікацію неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

Зібраний матеріал дозволив нам виявити, що прізвиська, утворені за допомогою трансонімізації можуть бути класифіковані відносно їхнього походження на суто трансонімізовані, тобто такі, що утворилися на основі інших власних імен, та

трансформовані, до яких належать неофіційні антропоніми, в процесі творення яких були залучені не лише оніми, але й інші лексичні мовні одиниці, а саме: іменники, прикметники, числівники (*Bush the Second*), цифри (*Bush I*) та інші структури.

Щодо їхньої зовнішньої структури, то, розглядаючи суто трансонімізовані і трансформовані прізвиська, ці дві групи можна поділити на такі підгрупи: 1) однокомпонентні, 2) двокомпонентні, 3) багатокомпонентні.

При чому, однокомпонентні переважають серед суто трансонімізованих, в той час, коли двокомпонентні та багатокомпонентні у своєму складі часто мають елементи, неонімного походження.

Трансонімізовані неофіційні антропоніми складають досить чисельну групу в матеріалах всіх трьох досліджуваних мов (в англійській мові 295 одиниць, у німецькій – 496, в українській – 404). Таким чином, у процентному співвідношенні, в англійській мові таких неофіційних антропонімів серед усіх тематичних груп налічується 29, 5%, в німецькій – 49,6%, а в українській – 40,4%. Така розповсюдженість пов'язана, скоріше за все із тим, що ці прізвиська надають можливість найшвидше ідентифікувати нову особу в колективі [14]. Наприклад, якщо в студентському колективі дві Юлії, то одна з них може не отримати прізвишко, а інша отримає, наприклад, зафіксоване нами *Юзя*. Те ж саме стосується прізвищ.

Між суто трансонімізованими неофіційними антропонімами ми вирізняємо також граматично трансонімізовані, тобто такі, форма яких була змінена за допомогою граматичних процесів, але крім афіксів інших частин мови не було застосовано.

Однокомпонентні моделі трансонімізованих неофіційних антропонімів є найчисельнішими (в англійській мові 231 одиниць, у німецькій – 496, в українській – 373), тобто практично 100% у всіх трьох мовах відонімні прізвиська є трансонімізованими. Як бачимо, в німецькій мові на цю модель припадають всі 100% трансонімізованих неофіційних онімів. Серед таких неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах просліджуються схожі тенденції, а саме: в основному, прізвиська утворюються від 1) антропонімів: офіційних антропонімів, імен історичних постатей та літературних героїв, а також неофіційних антропонімів інших людей (наприклад, англійське – *Quasimodo*, від імені літературного героя, німецьке – *Blümchen*, від прізвища *Blume*, що перекладається як Квітка, українське – *Гімлер*, від імені історичної особи, *Коба* – політичне прізвишко, утворене від прізвиська Йосифа Сталіна); 2) топонімів: назв міст, районів, місцевостей, а також країн (наприклад, англійське – *Al Capone of Los Angeles*, змішаний випадок, утворений від назви міста Лос-Анджелес та власного імені Аль Капоне, німецьке прізвишко – *Manhattan*, що походить від назви району міста Нью-Йорк в США); 3) етнонімів (наприклад, англійське – *Turk*, серед німецьких прізвищ, утворених від етнонімів не виявлено, українське прізвишко – *Китайка*).

Розглядаючи випадки утворення прізвищ від антропонімів варто зауважити, що серед них часто зустрічається граматична трасонімізація за допомогою скорочення, і, спираючись на отриманий матеріал, ми можемо стверджувати, що цей процес може стосуватися будь-якої частини антропоніма: кінцевої (наприклад, *Thomas – Tommy*, *Tosha*, *Alexandra – Ali*, *Мельник – Меля*, *Боднар – Бодя*), початкової (наприклад, *Robin – Bobbie*, *Jennifer – Fern*), а також середньої (наприклад, *Rudolph – Rafe*, *Фельдман –*

Федік). Зустрічаються випадки скорочення не однієї частини, а декількох, найчастіше це – початкове та кінцеве скорочення (наприклад, Elizabeth – *Libby*, Олексій – *Льоха*).

Таким чином, було виділено наступні підгрупи неофіційних антропонімів, утворених за допомогою граматичної трансонімізації:

1. ініціальні з відсіченою фінальною частиною,
2. фінальні з елімінованою початковою частиною,
3. медіальні з одночасно редукованими початковою та фінальною частинами.

Очевидно, що такий розподіл прізвиць на підгрупи стосується, як правило, однокомпонентних неофіційних онімів, хоча нами було зафіксовано декілька винятків, наприклад, *Сан Саніч* – прізвище колишнього мера Києва, Олександра Олександровича Омельченка, яке відноситься до групи медіальних, при чому це стосується обох його компонентів.

Набір моделей скорочених неофіційних антропонімів від офіційних досить широкий. Такі групи прізвиць можуть бути представлені наступними структурами відповідно: 1) основа без фінальної частини, 2) основа + змінена частина, 3) основа без початкової частини, 4) змінена частина + основа, 5) змінена частина + основа + змінена частина, 6) змінена основа.

Варто зауважити, що використовуючи термін “основа” стосовно цієї групи неофіційних антропонімів, ми дещо порушуємо загально прийнятне визначення основи як ядерної частини слова, з якою пов’язано лексичне значення та яка залишається, якщо не враховувати словозмінних морфем [5]. Це пояснюється тим, що, по-перше, такі прізвища утворюються від офіційних антропонімів, які самі по собі не мають повноцінного лексичного значення, а, по-друге, тим, що під час утворення неофіційних онімів можуть порушуватися межі морфем, і таким чином, основа може мати залишки афіксів або, навпаки, вона може бути неповною [5]. Таким чином, основою в нашій роботі вважається центральна частина антропоніма, яка надає можливість реконструювати офіційний онім з переробленого прізвища.

З вище зазначених різних варіантів структур найбільш поширені в усіх трьох досліджуваних мовах ініціальні, а саме: основи зі зміненими фінальними частинами. Найрідшими і в англійській, і в німецькій, і в українській мовах основи зі зміненими початковими частинами. Щодо останньої, то нам вдалося виявити лише одне прізвище такого типу в українській мові в молодіжній групі неофіційних онімів, а саме: *Штурман*, утворене від прізвища Шурман, тобто була додана приголосна в саму основу прізвища, змінивши його семантичне наповнення.

Розглянемо деякі неофіційні антропоніми такого типу. Наприклад, англійські кримінальні прізвища *Rusti* від прізвища італійського походження *Rastelli* та *Samoots* від прізвища японського походження *Samuzzo* утворені способом граматичної онімізації і належать до групи ініціальних, де збережена основа прізвища, а фінальна його частина змінена, при цьому у першому прізвиську відбулася також зміна голосної, щоб вимова прізвища відповідала вимагає англійської фонетики. Ще одним прикладом англійського неофіційного антропоніму цього типу може бути *Andi*, створеного на основі власного імені *Andreas*. Тут теж відбувається відсікання фінальної частини з наступним додаванням фінального “i”. Політичні англійські неофіційні антропоніми також налічують такі приклади: *Bubba* – прізвище

колишнього Президента США, утворене від його прізвища Bush із зміною кінцевої частини.

Вище вже згадувалося про гендерні ознаки в закінченнях прізвищ, які виявляються у застосуванні тих чи інших суфіксів для утворення нових неофіційних номінацій, однак хочемо звернути увагу і тут на розповсюдженість суфікса –іє серед англійських прізвищ (наприклад, *Bushie* від прізвища Bush, *Brownie* від прізвища Brown, *Richie* від власного імені Richard).

Серед німецьких неофіційних антропонімів такий ініціальний тип теж переважає. Наприклад, прізвиська *Bischi*, утворене від прізвища Bischoff, та *Borni*, утворене від прізвища Bornschein, є яскравими прикладами скорочення фінальної частини прізвищ для створення неофіційних молодіжних прізвищ. Те ж стосується і власних імен (наприклад, прізвиська *Uri* від імені Ursus, *Bea* від власного жіночого імені Beatrix та *Ulki* від також жіночого Ulrike).

Щодо українських неофіційних антропонімів, то тут маємо таку саму тенденцію серед прізвищ, які походять від імен та прізвищ. Для прикладу наведемо декілька прізвищ, що утворилися від офіційних власних імен: молодіжні – *Шмига* від Шморгун, *Правдаль* від Правдолюбенко, політичні – *Омеля* від Омельченко, *Тигипок* від Тигипко, *Тимоха* від Тимошенко, *Янек* від Янукович, *Макарич* від Макарович (прізвисько першого Президента України Леоніда Макаровича Кравчука), *Червонець* від Червоненко, *Андрон* від Андрій. Як бачимо, більшість наведених прикладів – це прізвиська, які структурно належать до групи основа + змінена частина.

Інші структурні групи представлені в усіх трьох генетично-споріднених мовах досить неоднорідно.

Розглянемо приклади прізвищ із структурою, в якій зникає або змінюється початкова частина і залишається основа. Серед англійських прізвищ таких не було виявлено, у німецькому матеріалі нашого дослідження такий був один приклад (*Bille* від імені Sybille), однак серед українських такі випадки є більш частотними (наприклад, політичне – *Чучма* від Кучма, молодіжне – *Мілка* від Людмила, в цьому випадку відбувається відсікання першої основи взагалі, оскільки це ім'я складається з двох основ, до того ж, це – випадок каламбуру, коли ім'я співзвучне з назвою шоколаду, тобто відбулася наступна трансформація: Людмила – Людмилка – *Мілка*, *Юта* від Анюта, *Буш* від прізвища Бардабуш, *Лера* від Валера). Вважаємо, що така ситуація серед цих прізвищ вказує на типологічні особливості української мови, яка різниться від мов германської групи тим, що в останніх перший склад, як правило, наголошений, на відміну від української, де наголос вільний, і припускаємо, що це впливає на те, що в англійському та німецькому матеріалі майже відсутні прізвиська з елімінованими початковими частинами.

Група неофіційних антропонімів, які відповідають схемі змінена частина + основа + змінена частина, теж представлена лише українськими прізвищами в нашому матеріалі (наприклад, політичне – *Ханурик* від Єхануров, *Сладка* від Злата).

Також нами було виділено групу прізвищ, утворених за допомогою лише зміни основи (наприклад, політичне – *Кидалов* від Кивалов). В наведених прикладах після змін основи виникають нові асоціації, як і у випадку з прізвищем *Мілка*.

Слід зазначити, що можливі різні вторинні варіанти неофіційних антропонімів на основі одного офіційного. Така варіативність дозволяє говорити про те, що існує не

лише одноразове скорочення ініціальної або фінальної частин офіційних антропонімів, але й, так би мовити, багаторазове або паралельне, оскільки декілька похідних форм існують одночасно.

Щоб виявити, чи існують якісь правила і закономірності, які б впливали на утворення неофіційних антропонімів у досліджуваних мовах, ми проаналізували наступні випадки, які були зафіксовані в нашому матеріалі: англійські – *Bubba*, *Bushwa*, *Bushit* від прізвища *Bush*, німецькі – *Juttchen*, *Jutti*, *Juttali* від жіночого імені *Jutta*, українські – *Кравчучан*, *Кравчучка* від прізвища *Кравчук*, *Юзя*, *Зю-Зю*, *Юла* від *Юля*, *Порох*, *Порошок* від *Порошенка*.

Як бачимо з наведених прикладів, обмежень, у принципі, не існує. Такі паралельні форми можуть існувати як у односкладових імен *Bush*, так і у багатоскладових, наприклад, *Юля*. Крім того, односкладові імена мають навіть більше варіантів, ніж багатоскладові.

Припускаємо, що варіативність прізвищ на базі того чи іншого офіційного антропоніма обмежується лише здатністю імені скорочуватися на різну кількість складів, що стосується багатоскладових, і об'єднуватися з різними афіксами, які можуть бути як загально прийнятими для вживання з антропонімами, так і незвичними, що створює додатковий прагматичний та стилістичний ефект [3; 14].

Таким чином, ми можемо стверджувати, що антропонімічні системи трьох генетично споріднених мов мають загальні риси, що стосується антропонімічних систем цих мов. Неофіційні антропоніми мають загальні моделі утворення за допомогою трансонімізацій, однак, англійська мова вигідно відрізняється від німецької та української з точки зору можливості переходу онімів з одного розряду до іншого.

Прізвиська, утворені за допомогою трансонімізації зберігають свою головну функцію: одночасно поєднують персоніфікацію особи та вказують на характерні ознаки об'єкта найменування, відрізняючись від інших неофіційних антропонімів тим, що в них відсутній чітко виражений оцінний компонент.

Все це вимагає подальшого дослідження специфічних особливостей неофіційних антропонімів в трьох споріднених мовах для їх типологічного зіставлення.

Л і т е р а т у р а :

1. *Волкова Н. А.* Прозвище как языковая единица // Словарь современных русских прозвищ. Экспериментальный выпуск / под ред. В. Мокренко, Х. Вальтера. – Greiswald, 2004. – С. 5–10.
2. *Гак В. Г.* Языковые преобразования. – М. : Высшая школа, 1998. – 720 с.
3. *Горпинич В. О.* Українсько–давньогрецькі паралелі в антропонімії // Мовознавство. – 2006. – № 2–3. – С. 40–41.
4. *Кам'янець В. М.* Структурні, семантичні та функціональні особливості власних імен сучасної німецької мови (на матеріалі особових імен, прізвищ та псевдонімів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2001. – 20 с.
5. *Копытко В. А.* Типология номинации (на примере одного класса антропонимов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Белорус. гос. ун-т им. В. И. Ленина. – Минск, 1990. – 18 с.
6. *Отин Е. С.* Словарь коннотативных собственных имен. – Донецк : Юго–Восток, 2004. – 412 с.
7. *Подольская Н. В.* Словарь русской ономастической терминологии / отв. ред. А. В. Суперанская. – 2-е изд. – М. : Наука, 1988. – 192 с.

8. Словник прізвиськ північно-західної України : у 3-х т. / [Упорядник Г. Л. Аркушин]. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 412 с.
9. Чабаненко В. А. Прізвиська Нижньої Наддніпряни: (словник) : у 2-х кн. / Віктор Антонович. – Запоріжжя, 2005. – 260 с.
10. Delahunty A. Oxford Dictionary of Nicknames / Andrew Delahunty. – Oxford University Press Inc., New York, 2006. – 200 p.
11. Duden [Електронний ресурс]: Das grosse Wörterbuch der deutschen Sprache / Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus AG. – Elektronisches Wörterbuch (350 Mb). / Mannheim: Dudenverlag, 2000. – 1 elektronischer CD (CD-ROM): farb; 12 cm. – System: Windows 95/98/ME/NT4/2000/XP. – Заголовок з титлу екрану.
12. Grundies A., Mursa D. Das Lexikon der prominenten Kosenamen / Ariane Grundies, Daniel Mursa. – Rowolt Taschenbuch Verlag, 2009. – 189 s.
13. Longman [Електронний ресурс]: Longman Dictionary of Contemporary English / Longman Pearson Education. – Electronic dictionary (500 Mb). / Pearson Education, 2001. – 1 electronic CD (CD-ROM): colour; 12 cm. – System requirements: Windows 95/98/ME/NT4/2000/XP. – Заголовок з титлу екрану.
14. Morgan J., O'Neill C. Nicknames: Their Origins and Social Consequences. – London : Routledge and Kegan Paul.

Катернюк В. В. Отонимные однокомпонентные прозвища в английском, немецком и украинском языках.

В статье идет речь о результатах исследования отонимных однокомпонентных прозвищ в английском, немецком и украинском языках. Автор предлагает собственную классификацию таких неофициальных антропонимов в связи с процессами трансонимизации и трансформации во время переходя онимов из одного разряда в другой.

Ключевые слова: неофициальный антропоним, прозвище, трансонимизация.

Katernyuk V. V. One-component Onym-based Nicknames in English, German and Ukrainian.

The article presents results of the English, German, and Ukrainian nicknames origin research. Unofficial names include those originated from other types of names. The author develops her own classification based on transonimisation and transformation processes.

Keywords: unofficial names, nicknames, transonimisation.

**Колодко С. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

МИСТЕЦТВО КИТАЙСЬКОЇ КАЛІГРАФІЇ

Розглядаються історичні та соціальні передумови виникнення та розвитку мистецтва китайської каліграфії, різних стилів написання китайських ієрогліфів.

Ключові слова: каліграфія, куанцао, гохуа, ісян, саньцзюе, цзягувень, цзіньвень, чжундинвень, сяочжуань, шигувень, цанфен, тачжуань, ціньчжуань, лішу, кайшу, цаошу, сінуш.

Каліграфія – традиційне мистецтво написання ієрогліфів у Китаї, що зроду образотворчому мистецтву. Майстер-каліграф використовує ті самі інструменти, що й живописець, тому в Китаї ці дві техніки не розмежовувалися. З історії відомо, що багато каліграфів-професіоналів були не тільки художниками, але й поетами та музикантами, тобто людьми всебічно обдарованими та естетично вихованими. Вміння гарно та правильно написати ієрогліф та змусити слово ожити здавна цінувалося на